

Falusias környezet, szépen ápolat kiskertek a Kőbányai úti lakótelepen

Egy rákospalotai kiskertben

Seléndy Szabolcs

Nagyváros

Fővárosunk parkjai, sétányai elismerten szépek. Köszönhető ez a hajdani kertkedvelő főuraknak, városi előljáróknak és napjainkban a Fővárosi Kertészeti Vállalat elismerést kiváltó munkájának, minden munkásának, a felnövekvő kiváló kertészmérnök- és technikusgárdának.

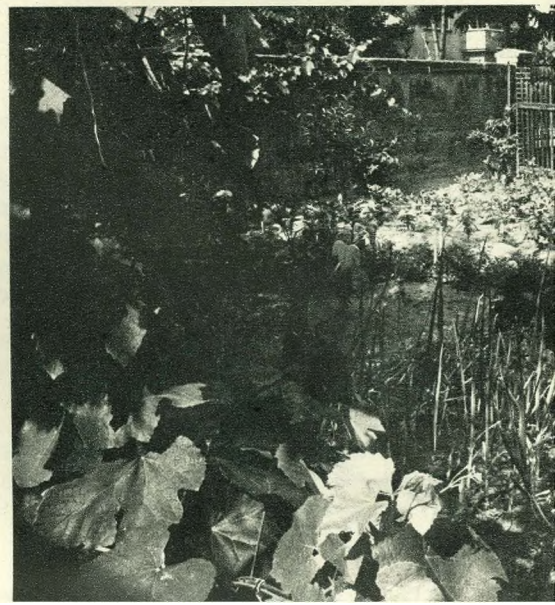
Elégedettek lehetünk-e tehát? Elmondhatjuk-e, hogy a budapesti kertkultúra magas színvonalú?

A helyzet mégsem ilyen egyértelmű. Meglehető ellenmondás figyelhető meg ugyanis a kiválóan megépített, gyönyörűen gondozott közpar-

Sashegyi villakert

Kispesten a díszkert mellett mindenütt ott a veteményes

kertkultúra

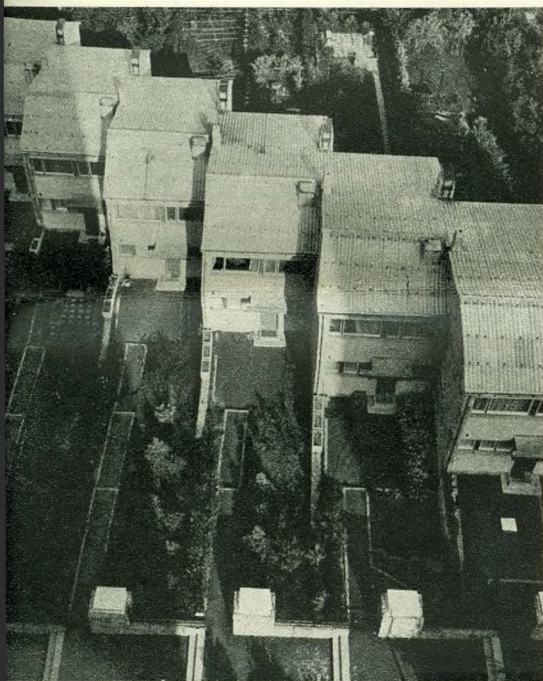
kok és a zömében ápolatlan, minden terv nélkül építgetett házikertek, villakertek, víkendkertek között. Az is igaz, hogy a házikertek állapotáért nagyjedül tulajdonosaik felelősek. A második világháború, mint mindenhol, a budapesti kertekben is barbár pusztítást okozott. És még éveken át a házak újjáépítése volt a feladat; a házikert-tulajdonosok csak később tudtak hozzájárni a kertek helyreállításához. Eleinte főként a kertek hasznosítására törekedtek: gyümölcsfákat, szőlőt telepítettek, veteményeseket hoztak létre. Csak

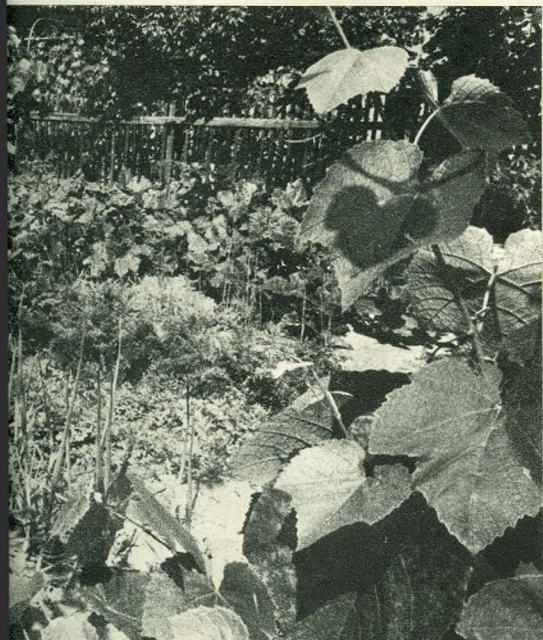
Modern ház sziklakerttel a Vércse-közben

Ódon hangulatú udvarkert a Várnegyedben

CSIGÓ LÁSZLÓ felvételei

Társas sorház a XII. kerületi Fodor utcában. Minden háznak önálló kertrésze van

napjainkban rajzolódik ki világosan e kertek pihenő-üdülő-díszítő jellege.

A kertek a történelem során mindig nagy jelentőségűek voltak fővárosunk életében. Alig egy évtizeddel a három szabad királyi város egyesítése után, 1886-ban az *Országos Magyar Kertészeti Egyesület* létrehozta önálló lapját, a „*Kertészeti Lapok*”-at, amelynek júliusi számában *Emich Gusztáv* „*A műkertészet múltja és jelene hazánkban*” címmel a következőket írta:

„Amidőn hazánk újjászületésével együtt nemzeti művelődésünk, s ezzel kapcsolatban kertészetünk is haladásnak indult — lassanként vált a virág- és kertkedvelés is általánossá, s az utóbbi 30 év törekvései után eljutottunk a mai polcra — amidőn a nemzet minden tagja versenyre kél a virágok iránti tisztelőben, s környezetének kertté varázsolásában. Kertészetünk illetve műkertészetünk tehát sok hányattatás után végre ismét fejlődésnek indult úgy, hogy most helyel-közzel virágzóknak is mondható . . . A nyugat-európai városok díszes és egészségi szempontból is jól berendezett parkjai, sétányai, virágokkal s fákkal ékes ligetei is befolyással voltak hazánk nagyobb városaira . . . A városi műkertészet ápolásában minden tekintetben az észlelhető haladás élen álló fővárosunk tett és tesz legtöbbet . . .”

Ennyi tehát a „városi műkertészet”-ről, amely általában a közparkok, sétányok ápolására alakult. De milyenek voltak ebben az időben a magánkertek? A választ *Gillemot Vilmos* adja, aki „*Szép kertek*” címmel írta le — ugyancsak a „*Kertészeti Lapok*”-ban — a budai hegyvidéket 1887-ben:

„A budai hegyek látogatói nem egy szép kertet láthatnak; kivált amióta a vízvezetéket oda is kiterjesztették, s a növényeket kitűnő Duna-vízzel táplálhatják, gombamódra támadnak a jó és rossz ízlésről tanúskodó kertek. Tagadhatatlan, hogy a jó és ízléses kertek még ma is ritkábbak, főképp azért mert a legtöbb szerencsés nyaralótulajdonosban se kitarás, se türelem nincs . . . Aki harminc évvel ezelőtt a Svábhegyen járt, mint kertkedvelő, kevés figyelemreméltó növényt talált ott, mert az akkori öntözési viszonyok még nem voltak olyan kedvezők, mint most, vízvezetékéről szó sem volt, s az akkori villa-tulajdonosoknak az öntözéshez szükséges vizet úgy kellett medencébe és hordóba gyűjteni, mikor esett; vagy hordós szekéren hurcolták jó messziről a közös kútról nagy fáradsággal.”

És mit mond a szerző a híres Mauthner-féle kertről?

„E kert újabb időből való, s *Mauthner Ödön* magnagykereskedő, aki egy-két órai szabad idejét legörömbestebb kertjében, ennek gondozásával tölti, s hol épp úgy mint üzletében, a legcsekélyebb rendtelenség is kihozza sodrából, noha különben a legeretemtreméltőbb emberek egyike.”

A századforduló után a gazdasági fejlődés a magánkertek szaporodásán és szépülésén is lemerülhet. Gazdag kereskedők, pénzemberek, híres közéleti személyiségek, írók, művészek építenek a budai Svábhegyen nyaralókat. *Pecz Ármin* császári és királyi udvari műkertész azonban 1910-ben a házikertek zömét rossz állapotban találja:

„Budapest házi- és nyaralókereteinek nagyobb része nincsen a fővároshoz méltó módon elkészítve és jókarban tartva, előkertjei meg kevés kivétellel siralmas állapotban vannak. Ezt az állapotot még feltűnőbbé teszi az a körülmény, hogy az újabb épületek nagyrészt műértékkel bíró alkotások, melyek szépségét és lakályosságát az ízléstelen kert nagyon lerontja.”

1910-ben a főváros vezetősége nemes szándékkal elindít egy lakossági akciót: a „*Virágos Budapest*” mozgalmat.(!) Kezdetben azonban nincs nagy sikere:

„A nagyközönségben nincsen meg az igazi érdeklődés, melyre szükség volna, hogy a kertészet nálunk is felvirágozzék. A „*Virágos Budapest*” mozgalom sikertelensége a legfényesebb bizonyítéka állításomnak. A közönségnek csak igen csekély része tudja felfogni a virágdísz jelentőségét és e kicsiny részben is hiányzik a kellő hozzáértés.” (*Kerékyártó Árpád*: „*A kertészeti szellem fejlődése a társadalomban.*”)

Később e mozgalom mégis fellendül és az 1930-as években „*Virágos Budapest — Virágos Magyarország*” néven az egész ország területére kiterjed. A „*Kertészeti Lapok*” külön fényképmellékleten számol be havonta az elért eredményekről.

A Buda-környéki hegyeken, elsősorban a Sashegyen hajdan virágzó szőlő- és gyümölcsültetvény volt. A szőlőket a filoxera pusztította el, hosszú időre kopáran hagyva a hegyoldalakat. *Bognár Mátyás* 1911-ben ezt írja a „*Farkasvölgy és környéke egyesületének munkaterve*” előszavában:

„Föl kell hívnunk az illetékes körök, legelsősorban pedig a nagyméltóságú földművelésügyi miniszter úr figyelmét arra, hogy vidékünk — amelynek nagy része kipusztult szőlőhegy — a gyümölcsstermesztésre egyike a legalkalmasabbaknak . . . Ha a nép tudásába belevisszük, hogy itt ezen a földön hasznos munkát végezhet, nem kételkedünk benne, hogy vidékünkön egy évtized leforgása alatt nem lesznek kopár, elhagyott területek, ahol az egykori hírneves „sashegyi szőlők” helyett bogáncskóró és csalán virít.”

A főváros igazi metropolissá fejlődik. A kertek a belvárosból egyre kívülre szorulnak; itt csak a bérházak közötti apró udvarok kínálnak valami kertlehetőséget — de a lakók, a háziúr ezt rendszerint nem használják ki:

„Ami az *udvarkertek* berendezését illeti, arról itt Budapesten nem sokat lehet mondani, mert a létező ilyen kertek nélkülöznek minden stílust, mivel rendszerint a házigazda maga ültette vagy ülteti, és szakembert, kertészt nem vesz igénybe. E tekintetben is tág tere nyílna a kertészeknek, különösen a geometrikus stílusban működő kertészeknek.” (*Kardos Árpád*: *Valami az udvarkertekről*, 1911.)

Ennyi talán elég is a múltból. Következzék a helyzetkép napjaink fővárosi kertjeiről.

✕

Budapest legszebb kertjei a budai oldalon a Szabadság-hegy, Sashegy, Gellérthegy, Rózsadomb, Hűvösvölgy vonulatában helyezkednek el. Szépek s jól ápoltak a budaörsi, budatétényi, kamaraderdei gyümölcsösök, a római-fürdői, pesthidegkúti, Széchenyi-hegyi, Hármashatárhegy környéki hétvégi kertek.

A pesti oldalon is sok gondozott, ún. vegyes kert (dísz- és haszonkert együttese) látható, főként Rákospalotán, Rákosszentmihályon, Kispesten és Pestlőrincen.

De még ma is az a helyzet, hogy elsősorban a lakás- és házépítés veszi igénybe az emberek energiáit. S mire otthonuk elkészül, alig jut idejük erejük környezettük csinosítására. Mindemellett elég nehéz is a kisebb-nagyobb házközüli telket szépen és hasznosan berendezni. Némelyek igazi

falus.

park

a le

virágot, bokrokat-akat zsúfolnak egymás mellé.

Mégis: a fővárosi magánkertek az utóbbi években egyre szebbek, gondozottabbak; látnivaló, hogy tulajdonosaik pihenést, felüdülést találnak bennük.

A kertkultúra fejlődésében jelentős szerepe van az országszerte erősen fejlődő — főleg a *Hazafias Népfront* keretén belül működő — kertbarátmozgalomnak. A mozgalom segítik az ÁFÉSZ-ek, a helyi művelődési házak, az ipari üzemek is.

A Hazafias Népfront a *Kertbarátok Országos Társadalmi Szövetsége* mellett létrehozta a *Budapesti Kertbarátok Társadalmi Szövetségét*. Ez nem valamiféle gazdasági jellegű tömörülés; a mozgalom feladata: klubokban, szakkörökben a kertészkedés elsajátítása, a vélemények, tapasztalatok kicserélése, szakelőadások meghallgatása, tanulmányi utak rendezése stb.

A mozgalom keretében olyan akciók indultak, mint a „*Tiszta udvar, rendes ház*”, „*Virágos ablak, virágos udvar*”, „*A város fásítása*”, „*Városszépítés*”, „*Mintakert*”.

1963-ban alakult meg a főváros egyik legeredményesebben működő kertbarát-köre, a *Kispesti Kertbarátok Klubja*. A klub munkájának köszönhető, hogy a korábban agyonzúfolt, gondozatlan kispesti kertek rendezetté váltak, rendszeres a növényvédelem, a kertbarátok munkájuk legszebb gyümölcséből kiállításokat rendeznek.

Az *Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet* (Bp. II., Rétlépcső 3.) azzal segíti a kerttulajdonosokat, hogy talajvizsgálatokat végez. A *Budapesti Fővárosi Növényvédő Allomás* (Bp. XI., Budaörsi út 141.) szaktanácsokat ad a kertbarátoknak. A *Fővárosi Kertészeti Vállalat* és a *budapesti térszék* szaporítóanyaggal látják el a házikerteket.

Joggal remélhető, hogy a kertbarátmozgalom további terjedésével, a jobb szerszám-, műtrágya-, növényvédőszer-, szaporítóanyag-ellátás segítségével a budapesti házikertek — a közkertekhez hasonlóan — rövidesen valóban magas színvonalú kertkultúráról tesznek tanúságot.

Kertület Társulások

- II. TIT Gyümölcsstermesztési Szakkör
- III. Frankel Leó Művelődési Ház, Házikert Szakkör
- V. Magyar Néphadsereg Központi Tiszti Klubja, Kertbarátok Köre
- X. Hazafias Népfront kerületi Bizottsága, Mezőgazdasági és házikerti társulás
- XII. Kerületi Művelődési Ház, Kertészeti Szakkör
- XIII. Egészségügyi Dolgozók Kertbarát Társulása.
- József Attila Művelődési Központ, Kertbarátok Köre
- XIII. kerületi Tanács, Kertészeti Szakkör Rákosmenti Kertvédelmi Társulás
- XVIII. Lőrinci Fonó Művelődési Ház, Házikerti Szakkör
- Hazafias Népfront kerületi Bizottsága, Kertvédelmi Csoport
- XIX. Kispesti Kertbarátok Klubja